

Vloeken in de kerk

Arnoud W.A. Boot

Hoogleraar ondernemingsfinanciering en financiële markten, Universiteit van Amsterdam

Wil je pensioenfondsbestuurders tegen je in het harnas jagen, dan moet je suggereren dat op het gebied van pensioenen een grotere rol voor de overheid gewenst is. De sector vindt de overheid namelijk onbetrouwbaar. De drukte rond de vervlogen reserves, en de ‘overspannen’ reactie van DNB bevestigen dat beeld.

De pensioensector heeft niet helemaal ongelijk. Het vele geld van de pensioenfondsen is heel verleidelijk voor de overheid. Elke keer als ze een beetje krap zit, biedt dat geld een mogelijke uitweg. Inderdaad, de verzelfstandiging van het DNB ging gebukt onder discussies of dat al dat vermogen niet ‘afgeroomd’ moest worden. Uiteraard kan dit worden genuanceerd. Op ondernemingsniveau gebeurde namelijk precies hetzelfde. Kwam men er in de jaarlijkse salarisronde met werknemers niet helemaal uit, dan werd er verlekkerd naar het pensioenfonds gekeken of via die weg niet een beetje ‘gemasseerd’ kon worden....

Maar de verzakelijking heeft toegeslagen. Men moet duidelijker contracteren en communiceren. Daardoor wordt veel beter verantwoording afgelegd, en krijgt ‘pension fund governance’ invulling. In zekere zin zijn de door de pensioensector vervloekte IAS-accountingrichtlijnen een vervolmaking van deze verzakelijking.

In contractueel perspectief betekent de verzakelijking dat rechten en plichten helder moeten worden vastgelegd. Dit staat op gespannen voet met ons vertrouwde systeem dat sociale partners als ware jongleurs in de lucht probeerden te houden. Achteraf, als het even tegenzat, moest iedereen meebetalen om het systeem in de lucht te houden, vandaar al die onzekerheid over indexering, pensioenpremies en werkgeversbijdragen. Dit werkte zolang er maar genoeg premiebetalende deelnemers waren om tegenvallers op te vangen. Demografische verschuivingen maken het laatste moeilijk, en het contractueel perspectief vereist duidelijkheid vooraf en geen jongleren achteraf. Bovendien is het steeds minder vanzelfsprekend dat men gedwongen meedoet aan een pensioenfonds.

Tegen deze achtergrond is het voor pensioenfondsen heel moeilijk zekerheid te bieden aan pensioengerechtigden. De afgedwongen duidelijkheid dreigt de beleggingsrisico’s helemaal bij de pensioengerechtigden te leggen.

Maar willen we dat? Is het niet beter om grotere zekerheden in te bouwen in de basispensioenopbouw, en ze te definiëren als pensioen tot een bepaald niveau. Let wel ‘opbouw’, men betaalt er premies voor, maar dit pensioen is gecoördineerd. En dit laatste betekent dat het op te bouwen basispensioen niet afhankelijk zou mogen zijn van toevalligheden van het pensioenfonds waarbij dat individu is aangesloten. Is dit type zekerheid niet wat een moderne welvaartsstaat - ook al zo’n woord dat je niet meer mag gebruiken - behelst?

Sceptici zullen zeggen dat die coördinatie de macht van individuele pensioenfondsbestuurders ondergraaft en die verplaatst naar die onbetrouwbare (?) overheid. Dat eerste is niet erg, de macht van pensioenbestuurders mag geen doel op zich

zijn, maar die onbetrouwbare overheid dan? Dit is de clou: hoe coördinatie te organiseren op afstand van de overheid? Het vraagt enige inventiviteit, maar het past in het moderne denken over de afbakening tussen overheid en markt.